

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

מסכת סנהדרין - דף סה

ויקרא בו או יתפלל והוא הדין על פה אסור לקרות". (פסוקים בתוך ההספד וכד' היתר המחבר בס' שמד' ועיון) א"כ מבואר, שאין להתפלל בתוך ד' אמות של הקבר. ואיך אנו נוהגים להתפלל בקבר רחל, בקבר רבי שמעון בר יוחאי ובנו ועוד. בציץ בליעזר (י, י), נקט, שבקברים של היום שהמת נקבר ביותר מ' טפחים, אין איסור כלל להתפלל שם, כיון שזאת רשות נפרדת. והסתמך על הצי"ב בהעמק שאלה (שאיילת יד אות ו) והוכיח מהקדמונים שהתפללו על קבר רחל אמנו, שמנהג כשר הוא. ועיי"ש.

האיסור של אוב וידעוני התבאר לעיל שיש בו חיוב סקילה, "אוב" זה המדבר ע"י מת מבית השחי, ו"ידעוני" זה המדבר מהפה. ומי ששואל אותם עובר בלאו. **כמבואר בדיני הסקילה** למדנו אוב וידעוני, במשנה בכריתות בחיוב חטאות על שוגג נזכר רק אוב, ולא כתבו ידעוני, ביאר ר"ח היות וכתבו בפסוק אחד מי שעבר על שניהם בליעזר (י, י), נקט, שבקברים של היום שהמת נקבר ביותר מ' טפחים, אין איסור כלל להתפלל שם, כיון שזאת רשות נפרדת. והסתמך על הצי"ב בהעמק שאלה (שאיילת יד אות ו) והוכיח מהקדמונים שהתפללו על קבר רחל אמנו, שמנהג כשר הוא. ועיי"ש.

האיסור של אוב וידעוני התבאר לעיל שיש בו חיוב סקילה, "אוב" זה המדבר ע"י מת מבית השחי, ו"ידעוני" זה המדבר מהפה. ומי ששואל אותם עובר בלאו. **כמבואר בדיני הסקילה** למדנו אוב וידעוני, במשנה בכריתות בחיוב חטאות על שוגג נזכר רק אוב, ולא כתבו ידעוני, ביאר ר"ח היות וכתבו בפסוק אחד מי שעבר על שניהם בליעזר (י, י), נקט, שבקברים של היום שהמת נקבר ביותר מ' טפחים, אין איסור כלל להתפלל שם, כיון שזאת רשות נפרדת. והסתמך על הצי"ב בהעמק שאלה (שאיילת יד אות ו) והוכיח מהקדמונים שהתפללו על קבר רחל אמנו, שמנהג כשר הוא. ועיי"ש.

האיסור של אוב וידעוני התבאר לעיל שיש בו חיוב סקילה, "אוב" זה המדבר ע"י מת מבית השחי, ו"ידעוני" זה המדבר מהפה. ומי ששואל אותם עובר בלאו. **כמבואר בדיני הסקילה** למדנו אוב וידעוני, במשנה בכריתות בחיוב חטאות על שוגג נזכר רק אוב, ולא כתבו ידעוני, ביאר ר"ח היות וכתבו בפסוק אחד מי שעבר על שניהם בליעזר (י, י), נקט, שבקברים של היום שהמת נקבר ביותר מ' טפחים, אין איסור כלל להתפלל שם, כיון שזאת רשות נפרדת. והסתמך על הצי"ב בהעמק שאלה (שאיילת יד אות ו) והוכיח מהקדמונים שהתפללו על קבר רחל אמנו, שמנהג כשר הוא. ועיי"ש.

עיונים על הדף

האם מותר להשביע חולה שלאחר מותו יבא לספר עם החי?

שאלה הגמ' מה ההבדל בין שואל באוב לדורש אל המתים, מבארת הגמ' שדורש אל המתים זה אדם שמרעיב את עצמו והולך לבית הקברות ללון שם כדי שתשרה עליו רוח טובה. ההגהות מימוני (ההלכות ע"י, יג, ח) מביא בשם היראים (שלד שלה) שאין זה מוגדר דורש אל המתים, אלא לרוחו של מת ואין בזה איסור. האיסור הוא בדורש לגוו של מת, ולא כאשר דורש לרוחו. והביא ראייה מדברי הגמ' בברכות (יח, ב) באותו חסיד שאשתו הקניטה אותו לבילי ראש השנה והלך ללון בבית החיים ושמע רוחות מספרות. וכן רבא הלך לשאול את אביו על מעות יתומים. והביא הב"י (יו"ד קעט) את דבריו, וכתב שלכאורה אין להביא ראייה מאותו חסיד שהלך לבית החיים מחמת שהקניטה אותו אשתו, וכאשר היה בבית החיים שמע את הרוחות מספרות, הוא ברח ומחילא שמע, שאל"כ כוונת הגמ' שהיה לו עניין לשמוע את הרוחות היו אומרים הלך ולן בבית הקברות. ואמנם מבואר בגמ' שלשנה אחרת שוב הלך ללון בבית הקברות ושמע את הרוחות מספרות, נוקט הב"י שצריך לומר שאף באותה שנה ברח מחמת אשתו, וברח לבית הקברות כי היה מתבייש בדבר. ואף אם לא כן לא היה הולך להשביע את הרוחות וכד' ולא שיודיעו לו מה לעשות וכו', מחילא שמע מה הם מספרות. למעשה בשו"ע (קעט, יז) נחלקו המחבר והרמ"א, לדעת המחבר נראה שפסק כדברי היראים בחלק אחד, היינו שבעודו חי מותר להשביע אותו שיבא לספר עמו לאחר מיתה. וברמ"א הביא שיש מתירים אף בכה"ג לאחר מיתה באופן שלא להשביע את גופו של מת אלא רק את רוחו.

האם יש לחוש להתפלל בבית החיים מחמת "דורש אל המתים"?

בגמ' תענית טז, נחלקו רב לוי בר חמא ורבי חנינא, מדוע יוצאים לבית הקברות להתפלל בתעניות חד אמר, הרי אנו חשובין לפניך כמתים. וחד אמר, כדי שיבקשו עלינו מתים רחמים. וצריך להתבונן בדבר, הרי אחד מיג' עקרי האמונה (נדפס בסידורים אחר תפילת שחרית מיוסד ע"פ דברי הרמב"ם בסנהדרין) "אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו לו לבדו ראוי להתפלל ואין ראוי להתפלל לזולתו". א"כ צריך להשכיל, מה הכוונה שיבקשו עלינו מתים רחמים. באמת שם בתוס' (ד"ה יוצאין) כתבו, שמכאן נוהגין בכל מקום לילך לבית הקברות בט' באב שהרי ט' באב הווי תענית ציבור כמו שהיו עושין מפני הגשמים.

וכתב הריטב"א, ודבר פשוט הוא שאין יציאתם לבית הקברות להתפלל שם, שאסור להתפלל בבית הקברות משום לועג לרש. וכ"ש שאסור בקברי עכו"ם. וברחוב הוא דמתפללין כדאיתא במגלה בפרק בני העיר, אלא להנטיע לבם שהם חשובים כמתים או כדי שיבקשו המתים עליהם רחמים היו יוצאין שם אחר שהתפללו. עכ"ל. מבואר בדברי הריטב"א שבודאי אין להתפלל אצל הקברים מצד לעג לרש, אלא כל העניין היה שיכניעו ליבם. אולם בריטב"א נראה שיש היתר "כדי שיבקשו עליהם המתים רחמים" ומה פשר העניין?

הרע"א שם בגליון השי"ט מציען לתוס' בסוטה (לד, ב ד"ה אבותי), שם בסוגיא מבואר שכלב רצה להינצל מעצת מרגלים, והלך ונשטח על קברי אבות. אמר להן, אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים. שואלים שם תוס', הרי מבואר בגמ' בברכות (יח, א) שהמתים לא יודעים מאומה ואפילו אבות העולם, א"כ מדוע הלך כלב להתפלל בקברי אבות. אומרים תוס', שעל ידי שמתפלל האדם אצל הקברים, מודיע להם שכך נתפלל. ומביאים סמך מהסוגיא שם, שיוצאים לבית הקברות כדי שיבקשו המתים רחמים. כלומר, מבואר בדברי התוס' שמותר להתפלל על הקברים, בכה"ג שמוגדר שכביכול מודיע למת מה צורכו, והמת יעורר רחמי שמים בעבורו. וכך למדו את המעשה של כלב, וכך למדו בסוגיא של תפילות התענית. ואין הכוונה שיש תפילה למתים, אלא הודעה מה זקוק.

ברמ"א בהלכות ר"ה (סוף תקפא) כתב, שיש מקומות שנוהגין לילך על הקברות ולהרבות שם בתחנונות. וכתב המ"ב (ומקורו מהבאר היטב) שהוא מקום מנוחת הצדיקים והתפלה נתקבלה שם יותר. אך אלו ישים מגמתו נגד המתים, אך יבקש מהשי"ת שיתן עליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר. וכן כתב הרמ"א בהלכות יום הכיפורים (סי' תרה) ויש מקומות שנוהגין לילך על הקברות וכו'. ואף בהלכות תשעה באב (סי' תקנט) כתב הרמ"א, שהולכים על הקברות. וכתב המ"ב (סקמ"א) שילכו לקברי ישראל שיבקשו עלינו רחמים. ואם אין קברי ישראל, ילכו לקברי עכו"ם, לומר שאנו חשובים כמתים. ומציען המ"ב, שלא יעמוד אצל בריחוק ד' אמות כדי שלא ידבקו בו החיצונים.

ובאמת צריך להשכיל בכל העניין, המ"ב נקט בתו"ד בהלכות תשעה באב, שיעמוד בריחוק ד' אמות מהקברים. והנה בשו"ע (יו"ד סי' שס' סעיף ג') כתב "לא יהלך בבית הקברות או בתוך ד' אמות של מת או של קבר וספר תורה בזרועו

האיסור חובר חבר אין הבדל בעלי חיים גדולים או קטנים כשקצים ורמשים או נחשים ועקרבים. **אמר אביי** מי שמחבר ציירה ועקר כדי להוציאם מחוף לישוב, **ואמנם** כל כוונתו שלא יזיקו אסור, **אולם באופן שיש לו פיקוח נפש** שרצין אחריו מותר. **ר"ח אמר** לדעת רבנן עקימת שפתיו של מנדרף אינו מוגדר כמעשה, מה ההבדל בין כפיפת קומה של השתחוויה שמחייבים **ביאר רבא** שמגדף שונה היות ועיקרו בלב ועקימת שפתיו אינו נחשבת. **שאל רבבי יוצא** רבבי יוצא למדנו לגבי עוממים שאין בהם מעשה, והרי עיקר דבריהם זה בעקימת שפתיהם ולא בלב. **ביאר רבא** שעיקרם להשמיע קולם לאוזני הדיינים ולא עקימת השפתים. **תמהה הגמ'** והרי קול מוגדר למעשה שהרי לגבי איסור לא תחסום שור בדישו, **חייב ר"ח** אם חסם בקול והנהיג בקול, **ור"ל אמר** שפטור, וביארו שנחלקו האם עקימת שפתיהם נחשבת למעשה או לא. **אלא עדים זוממים** אין בהם מעשה כיון שעיקר העדות זה מחמת הראיה, והם מעידים שקר על מהשה שלא ראו ואין בזה מעשה.

למדו בברייתא "אוב" זה המעלה את המת ומדבר בין פרקיו אצבעותיו או אצילי ידיו. **"ידעוני"** מניח עצם ידוע בפיו והתעם מדברת מאליו. **ומבארת הגמ'** "היה כאוב מארץ קולך", אין הכוונה שהמת כדרכו אלא יתכן ויושב על פרקי ידיו. **וכן הנאמר** "ותאמר האשה אל שאלו אלהים ראיתי עולים מן הארץ" לא שראתה אותם מדברים רגיל אלא שישבו בין פרקי האצבעות או בין אצילי הידיים.

איסור אוב הוא בין מעלה בזכורו (לרש"י זכורו לתוס' שם של כישוף) ובין אם שואל בגולגולת **המעלה בזכורו** אינו עולה כדרכו ואינו עולה בשבת, **במלגולת** עונה כדרכו ועונה בשבת.

שאל טורנוסורפוס את רבי עקיבא מדוע עם ישראל מחשיבים את השבת יותר, אמר לו ר"ע מדוע שכלב רצה להינצל מעצת מרגלים, והלך ונשטח על קברי אבות. אמר להן, אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים. שואלים שם תוס', הרי מבואר בגמ' בברכות (יח, א) שהמתים לא יודעים מאומה ואפילו אבות העולם, א"כ מדוע הלך כלב להתפלל בקברי אבות. אומרים תוס', שעל ידי שמתפלל האדם אצל הקברים, מודיע להם שכך נתפלל. ומביאים סמך מהסוגיא שם, שיוצאים לבית הקברות כדי שיבקשו המתים רחמים. כלומר, מבואר בדברי התוס' שמותר להתפלל על הקברים, בכה"ג שמוגדר שכביכול מודיע למת מה צורכו, והמת יעורר רחמי שמים בעבורו. וכך למדו את המעשה של כלב, וכך למדו בסוגיא של תפילות התענית. ואין הכוונה שיש תפילה למתים, אלא הודעה מה זקוק.

"מענין" אמר ר"ש זה מעבר ד' מיני שכתב זרע על העות ועושה כפיים. **לדעת רבנן** זה אחיזת עניינים. **לדעת ר"ע** זה אדם שמחשב עיתים ושעות מתי יפה לצאת לדרך, או מתי יפה לזרוע דברים מסויימים. **"מנחש"** אדם שנוהג סימנים בפיתו נפלה צריך לדאוג, נפל מקלו וכו', נחש מימין, שועל בשמאל. או אם באו לגבות ממנו חוב, אומר שלא יתחילו ממנו כי בוקר עתה, או מוצאי שבת וכד'. **בברייתא מבואר** מנחשים ע"י בעלי חיים האם כדאי לצאת לדרך.